

KASB-HUNAR TA'LIMI

2009, № 3

ILMIY-USLUBIY JURNAL E-mail: khtjurnal@sarkor.uz

Uze

• Kasb-hunar ta'limi tizimi

• Kasb-hunar ta'limi

• Kasb-hunar ta'limi

• Ta'limda muvaffaqiyat

• Ta'limda muvaffaqiyat

• Axborot texnologiyalari

лар дас-турда кўзда тутилган вақтдан кетароқ, яъни ўқинишнинг биринчи йилида бошланади. Бу эса, таълим олувчиларга керакли шундай таълимнинг ўргатиш имконини беради. Шунингдек, таълим олувчиларнинг корхоналарда ўқув амалиётининг ўтаниш бўйича шахсий ўқув режасини ишлаб чиқилади. Бу ишлаб чиқариш амалиётининг ташкил этиши ҳамда ўқ-

казини бўйича коллеж ва корхона ўртасида аниқ келишув мавжудлигини билдиради.

Коллежизмда Вазифалик келгани фюлият юритмоқда. Унинг ишчи режасин ишлаб чиқилиб, унда вазифалик ҳайъатининг маҳаллий корхона ва саноат ташкилотлари билан ҳамкорлик борасидаги вазифалари белгиланган. Таълим йўналишини мазмунини ва вазифала-

рини белгиланганда меҳнат бозори талаблари, ҳудудизмдаги корхона ва ташкилотлар, иш берувчиларнинг кадрларга бўлган талаб ва эҳтиёжи ўрганилади. Зеро, ижтимоий ҳазиноралик асосида кадрлар тайёрлашда малакалар таҳлили натижаларини эътиборга олиб, коллеж ўқув режасини ва дас-турларини мазмунини тегинли ўзгартиришлар киритилиши.

Экологик тарбия жараёнида халқ педагогикаси анъаналаридан фойдаланиш

Н. ИСАҚУЛОВА, ЎМХХТТКМО ва УЎТИ докторанти,
Г. САЎТОНҚУЛОВА, Инженер тиббиёт коллежи ўқитувчиси

Педагогика касб-хунар коллежларида мактабгача таълим муассасалари учун тарбиячилар ва ўқувтаълим мактабларининг бошланғич синф ўқувчилари учун ёрдамчилар тайёрланади. Бўйича тарбиячилар ва бошланғич синф ўқитувчилари экологик таълим-тарбия усулларини яхши ўзлаштиришлари зарур. Зеро, мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари ва бошланғич синф ўқувчиларида икки экологик тушунчаларни шакллантириш шундай қанча эрта бошланганда, шунча яхши. Шубҳасиз, бунда халқ педагогикаси анъаналаридан, ҳуёсан, халқ мақол ва маталларидан фойдаланиш жуда қўл келади. Улар катта тарбиявий аҳамиятга эга, чунки миллатларнинг ақли билан яратилган, авлоддан-авлодга ўтиб чарханган, ижтимоий тажриба синналаридан ўтган.

Халқ педагогикаси, қадимги асору атичаларимиз умумий маънавий маданиятимизнинг ажралмас таркибий қисми ҳисобланади. Халқ оғзаки ижоди намуналарини бўлгани мақол, матал ва тоғишмоқлар, шунингдек, анъаналар ва ўрф-одатларда тарбиявий

тажриба ва ғоялар яқин элади. Жуда қўлаб мақол ва маталларда табиатга муҳаббат ҳақида гапирилади. Бунга қуйидаги мақоллар мисол бўла олади: «Қушларсиз қўл етим, одамсиз, етим», «Бир дарахтни кессанг, ўрнига ўн дарахт эк», «Ёмғир ёғса — ер бахтиёр, ботир туғилса — эл бахтиёр». Уларнинг ахлоқий-тарбиявий мазмунини алоҳида эътибор бермоқ лозим.

Мақол ва маталлар билим ва билиш манбаи. Халқ тилида улар «қанотли сўзлар» ёки «ипта тузилган марваридлар» деб аталади.

Бошлангич саломатлиги ва унинг нормал жисмоний ривожланиши, энча ва чидамли бўлиб ўсиши учун гамхўрлик халқимизга хос хислатдир. Халқда «Тоza ҳаво — саломатлик асоси» деган тушунча бор. Шу боис, «Дорини янганидан кўра, тоza ҳаводан тўйиб-тўйиб нафас олгани яхши», «Тоza ҳавода узоқ бўлсанг, узоқ яшайсан», деган ҳикматли гапларни тез-тез такрорлашган.

Қўлаб халқ афоризмларида саломатликка катта бойлик, инсон учун такрорланмас бахт

сифатида қаралади. Масалан, «Саломатлик — бебаҳо хазина», «Тани ва жонин соғ одам — соғломдир», «Касал бўлмай, саломатлик қадрини билмайсан».

Халқ нафақат жисмоний тарбия омиллини, даволашнинг оқилона усулларини ҳам амалий ишлаб чиққан. Қўлаб мақол ва маталлар саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашга бағишланган: «Меҳнат — барча касалликларнинг давоси», «Терламасанг — касалнинг кетмас», «Тоzaлик — саломатлик гарови, саломатлик — туман бойлик», «Кўзинг оғриса қўлингни тий, қорининг оғриса нафсингни тий».

Бундан ташқари, тўғри ва ўз вақтида овқатланишнинг инсон саломатлиги учун аҳамияти катта экани халқимизга қадимдан маълум бўлган. Саломатлигини издан чиқарадиган зарарли одатлар ва нуқсонлар танқид қилинган мақол ва маталлар жуда кўп.

Халқ педагогикасида тоғишмоқлар катта аҳамиятга эга. Ўқитиш ва жонсиз табиат объектлари ҳақидаги тоғишмоқлар болаларнинг қизиқувчанлигини оширади ва уларда маънавий фикрларини ривожлантиради. Табиат, унинг ҳодисалари ҳақидаги тоғишмоқларда инсон ўзи учун тушунарли бўлган ҳодисаларнинг моҳиятини бадиий образларда тасаввур этган: «Оёғини йўқ, қўлин йўқ эшик очар, қўлаб, хўнтак чалар, ерга ўсларини таълим қилдира» ва ҳақозо (шамол). «Ойпоқ нахта осмонда су-

лар, пахта қанча яқин бўлса, ёмғир ҳам шунча яқин». «Биринчида, иккинчиси янада, учинчиси янада бўлиб ўсади» (ёмғир, ср. ўт).

Тоғонимонларда ҳайвонот ва ўсимлик олами вақиллари, ҳалқнинг уларга бўлган меҳр-муҳаббати ёрқин ифода этилган.

Кўп асрлик маданият орқаси ҳаётий аҳамиятга эга бўлган урф-одатлар ва анъаналар бизгача етиб келган. Улар асосида умумийсоний қадриятлар етибди. Ҳалқ урф-одатлари ва анъаналарида табиат бойликларида оқилона фойдаланиш воситалари мукоссам топган. Улар орқали болаларда ватаншмиз табиатига муҳаббат уйғотиш, уларни соғлом турмуш тарзига тайёрлаш иқсонияти мавжуд. Иқсоннинг табиат билан ўзаро таъсири анъаналари узоқ тарихий паллага эга. Унда табиатга бўлган муҳаббат туйғуси асрлар давомида

шаклланиб ва мустаҳкамланган. Табиатга оқилона муносабат ҳалқ маънавий маданиятининг ажралмас қисмидир. Айниқса, ҳалқимизнинг сувдан фойдаланиш бўйича урф-одатлари ва анъаналари алоҳида аҳамиятга эга. Ҳалқимиз асрлар давомида сувни тежашга, уни беҳуда сарф қилмасликка даъват этиб келди. Умумиҳалқ байрами бўлган «Наврўз» айёмларида ҳар ким ўз уйини, майдонларини, йўллари тозалайди, тартибга келтиради. Ҳашар уюштириб, сув манбаларини, ариқларини, қудуқларини тозалайди, нав-ниҳоллар экади. Буларнинг барчаси болаларни табиатга меҳр-муҳаббатли қилиб тарбиялашда муҳим ўрин тутди.

Шундай қилиб, ёш авлодин табиат қўйинида яшашга, уни севинишга, асраб-авайлашга, атроф-муҳит билан тўғри муносабатда

бўлишга, об-ҳаво ўзгаришлари аломатларини билишга, уларни ҳайвон ва қўшларнинг хатти ҳаракатига қараб аниқлашга ўргатган. Аммо ҳалқ томонидан шакллантирилган айрим ҳаётий таъқриблар, урф-одатлар ва анъаналарнинг йўқолиб кетиниши, нисон билан табиат, шунингдек авлодлар ўртасидаги алоқанинг кучсизланишига олиб келди. Шубҳасиз, ахлоқий-маънавий тарбиянинг асоси сифатида ҳалқ анъаналари ва урф-одатларига эътиборни кучайтириш зарур.

Шундай қилиб, экологик маъмулдаги мақол ва маталлар ўқувчиларни она табиатга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялашга, ўзини ва теваарак-атрофидагиларининг саломатлигига, табиат бойликларида оқилона муносабатда бўлишга ўргатиш, маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбияланишида муҳим восита ҳисобланади.

Информатика фанидан ўқувчиларнинг мустақил ишларини ташкил этиш

Н. ЮЛДОШЕВ, Қарши Давлат университети ўқитувчиси,
Б. ШОМЇРЗАЕВ, Ғаллаорол саноат коллежи директорининг ўқув ишлари бўйича ўринбосари

Иқтисодий тараққиётнинг ҳозирги босқичида нафақат ўқувчиларга билим бериш, касб-ҳунар ўргатиш, балки уларда мустақил таълим олиш ва билиш малакасини шакллантириш талаб этилмоқда. Ўқувчиларга мустақил ишлар учун бериладиган топшириқлар асосан олган билимларини мустаҳкамлаш, чуқурлаштириш, ўрганилган ўқув материалларини такрорлаш, амалий қўшма ва малакаларини шакллантириш учун мўлжалланади. Шундан ташқари мустақил ишларнинг мазмунини ўқув предметининг мазмун ва маънаси билан узвий боғлиқ бўлади. Ўрта

маҳсуе, касб-ҳунар таълими тизимида информатика фанидан мустақил ишларни ташкил этиш мазмун ва методикаси деярли янлаб чиқилмаган. Бизнингча, информатикадан ташкил этиладиган мустақил ишларнинг диаграммаси ва тақвим-мавзу режаси янлаб чиқилиши зарур. Унда амалий масалалар ва тест топшириқлари, аудиторияда ва уйда бажариш учун мўлжалланган мустақил ишлар мавзуси ва уларни бажариш шакллари аниқ кўрсатилади. Натижада ўқувчилар қатор топшириқларини уйда мустақил бажариладилар. Бу эса уларнинг техник

савияси ва ижодкорлигини янада оширади.

Мустақил ишларни самарали ташкил этишнинг асосий шартлари қуйидагилардан иборат: мустақил ишнинг илмийлиги ва таъқидот характерида бўлиши; мустақил билиш ҳаётининг орттириши; мустақил ишларни индивидуал бажариш; мустақил ишларни ташкил этишга устувий раҳбарлик қилиш; ўқувчиларнинг фақ бўйича топшириқларни мустақил бажаришининг назорат қилини; назарий ва амалий билиш ва қўшмаларини баҳолаб бериш; ўқувчиларнинг «Информатика» фани ва касбга бўлган қизиқинини ошириш; ўқувчиларни иқсоний фикрлашга ўргатиш; «Информатика» фани бўйича натижорак ўқувчиларни танлаш ва уларга чуқур билим бериш маъсидида назарий ва амалий топшириқлар тайёрлаш; ўқувчиларга турли мавзуслар тайёрлаш, замонавий техникалар ва компьютерларда фойдаланиш, амалий топшириқлар